

NASTAVNO - NAUČNOM VEĆU EKONOMSKOG FAKULTETA U BEOGRADU

Odlukom Nastavno – naučnog veća Ekonomskog fakulteta u Beogradu br. 441/1 od 1. 2. 2010. godine određeni smo za članove komisije za ocenu i odbranu magistarske teze kandidata **MILE DU PONT** pod naslovom **"UPOREDNA ANALIZA EFIKASNOSTI I EFEKTIVNOSTI POSLOVNIH INKUBATORA"**. Pošto smo proučili tezu podnosimo Veću sledeći

REFERAT

1. Osnovni podaci o kandidatu i magistarskoj tezi – Kandidat Du Pont (Marinković) Mila rođena je 29.01.1976. godine. Ekonomski fakultet u Beogradu upisala je 1994. godine, a diplomirala je 1999. godine. Poslediplomske studije, smer Medjunarodna ekonomija, na Ekonomskom fakultetu u Beogradu upisala je školske 1999/2000. godine. Ispite predviđene nastavnim planom za smer Medjunarodna ekonomija položila je sa prosečnom ocenom 9,75. Diplomске akademske studije Executive Masters in International and European Relations & Management na Amsterdam School of International Relations, University of Amsterdam upisala je 2003. godine, a završila 2003. godine. Tokom 2002. godine na School of Politics and International Studies, University of Warwick istraživala je temu "Influence of Foreign Direct Investment on the Transition Process".

Od juna 2005. godine Mila Du Pont zaposlena je Sintef Technology and Society, Trondhjem, kao direktor projekta. U Sintefu je do sada bila angažovana na sledećim projektima: "Support to Enterprise Competitiveness and Export Promotion"- kvalitativna analiza klatera u Srbiji; "Joint Applied Research & Economic Cooperation –Jarec Kharkiv-Norway", Ukrajna; "Evaluation Report on Cluster Initiatives in Serbia and Recommendations for Future Actions", Srbija; "Internal Evaluation of SINTEF Incubators in South East Europe: YES Incubator Skopje, Business Incubator Center Nis & Business Innovation and Technology Center Tuzla -Analysis, Comparison and Recommendations", Srbija, Makedonija i Bosna i Hercegovina; "ENTRANSE-SME and Entrepreneurship Development Project in Serbia"; "Capacity building, coaching and training for the Youth Entrepreneurial Services Foundation", Makedonija; "Coaching and training to the business incubator management team of Business Innovation and Technology Center, B&H on project development, project opportunities", Bosna i Hercegovina. Pre Sintefa radila je: od januara do Maja 2005. godine kao Savetnik za Development Researchers' Network, Rim; od avgusta 2004. godine do aprila 2005. godine kao Savetnik za International Management Group, Beograd; od oktobra 2000. godine do avgusta 2004. godine kao savetnik u Ministrastvu za ekonomske odnose sa inostranstvom, Beograd; u septembru 2002. godine kao trener za Royal Tropical Institute, Amsterdam; a od maja 2000. godine do avgusta 2002. godine kao istraživač u Ekonomskom institutu, Beograd.

Magistarska teza kandidata Mile Du Pont "Uporedna analiza efikasnosti i efektivnosti poslovnih inkubatora" napisana je na 94 stranice i sastoji se, pored rezimea, uvoda, sadržaja, zaključka, popisa sklaćenica i spiska literature, od pet osnovnih delova. Spisak literature obuhvata 51 bibliografsku jedinicu na srpskom, engleskom i holandskom jeziku i 9 Internet adresa.

2. Predmet i cilj magistarske teze – Istraživanje efikasnosti i efektivnosti poslovnih inkubatora, uopšteno, i komparativna analiza uspešnosti poslovanja izabranih poslovnih

inkubatora, posebno, predstavljaju osnovni predmet interesovanja ove magistarske teze. Na ideju da istražuje poslovne inkubatore, kako ističe u predgovoru, kandidat je došla tokom rada sa norveškim institutom Sintef Tehnologija i društvo, na projektima poslovnih inkubatora u periodu 2005 – 2008. godine. Ovo iskustvo dalo joj je priliku da učestvujem u procesima osnivanja, razvoja i interne evaluacije tri poslovna inkubatora: Poslovni inkubator centar Niš (BIC Centar Niš), Fondacije preduzetnički servisi za mlade - Youth Entrepreneurial Services Foundation, Skoplje (PSM Fondacija Skoplje) i Poslovno- inovaciono tehnološki centar u Tuzli - Business Innovation and Technology Center, Tuzla (BIT Centar Tuzla).

Jedan od glavnih izazova zemalja u tranziciji je generisanje novih radnih mesta, novih preduzeća i povećanje konkurentnosti kroz razvoj preduzetnika, preduzeća i institucija za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća. Različite studije podržavaju tezu da su nove privatne firme (start-ups) najdinamičniji akteri u smislu kreiranja radnih mesta. Vlade podržavaju osnivanje malih i srednjih preduzeća i preduzetničku infrastrukturu, između ostalog, osnivanjem poslovnih inkubatora. Poslovni inkubatori se danas smatraju važnim infrastrukturnim sistemom za razvoj malih i srednjih preduzeća, koji generišu lokalni ekonomski razvoj, kreiranje radnih mesta i povećavaju šanse za preživljavanje novih start-up kompanija. Inkubatori uglavnom nastoje da pruže bezbedno razvojno poslovno okruženje tako što aktivno rade na obezbeđivanju onih resursa, usluga i vrste pomoći koje su start-up firmama potrebne.

Inkubatori su relativno nov fenomen u tranzicionim privredama jugo-istočne Evrope. Od 2000. godine, značajni iznosi javnih sredstava su investirani u osnivanje i razvoj inkubatora. Imajući u vidu značajna sredstva koja se ulažu u osnivanje i razvoj inkubatora od izuzetnog je značaja koliko su inkubatori uspešni u radu, odnosno koliko su efikasni i efektivni u svom poslovanju. U brojnim radovima u literaturi meri se efikasnost inkubatora, ali se mali broj njih bavi efikasnošću poslovnih inkubatora u Srbiji, Makedoniji i Bosni i Hercegovini. Stoga je cilj ovog rada bio da izvrši komparativnu analizu efikasnosti i efektivnosti poslovnih inkubatora. Analizom su obuhvaćena sledeća tri inkubatora: BIC Centar Niš, PSM Fondacije Skoplje i BIT Centar Tuzla, prema kriterijumima postavljenim od strane Centra za strategiju i evaluaciju usluge (Center for Strategy & Evaluation Services - CSES, 2002) u Izveštaju za Evropsku komisiju (u nastavku: EU 2002. benčmark studija). Ova tri poslovna inkubatora kandidat je izabrala iz sledećih razloga. Sva tri inkubatora funkcionišu u sličnim privredama (bivše jugoslovenske republike) u jugo-istočnoj Evropi, glavni donator je norveško Ministarstvo spoljnih poslova i glavni međunarodni partner je Sintef Tehnologija i društvo.

3. Osnovne hipoteze od kojih se polazilo u istraživanju - Polazna istraživačka hipoteza koja je bila predmet naučnog dokazivanja u ovom radu je da su poslovni inkubatori efikasan instrument za kreiranje radnih mesta. S tim u vezi je i sledeća dopunska hipoteza, a to je da su troškovi kreiranja novog radnog mesta u okviru malog preduzeća u Srbiji, Makedoniji i Bosni i Hercegovini uz podršku poslovnih inkubatora manji od troškova kreiranja radnog mesta kreiranog bez podrške poslovnog inkubatora.

4. Kratak opis sadržaja magistarske teze – Kao što je istaknuto magistarska teza kandidata Mile Du Pont "Uporedna analiza efikasnosti i efektivnosti poslovnih inkubatora" napisana je na 94 stranice i sastoji se, pored rezimea, uvoda, sadržaja, zaključka, popisa sklaćenica i spiska literature, od pet osnovnih delova.

Prvi deo rada, pod naslovom, "Efikasnost i efektivnost", uvodnog je karaktera i u njemu se razmatraju pojmovi relevantni za kasnija razmatranja ekonomske i društvene uspešnosti poslovnih inkubatora. U tom smislu, razmatranja u ovoj glavi započinju pojmovnim odredjivanjem efektivnosti i efikasnosti. Efektivnost, u širem smislu, može se definisati kao

spособnost preduzeća da pribavi retke i vredne reurse i da ih što bolje iskoristi za osvrtavanje svojih ciljeva. Ovako shvaćena efektivnost obuhvata skoro sve elemente ekonomije preduzeća od ulaganja, preko transformacionih procesa ulaganja u rezultate, pa sve do rezultata funkcionisanja preduzeća. U užem smislu efektivnost se može shatiti kao sposobnost preduzeća da ostvaruje definisane cijeve. Za razliku od efektivnosti, efikasnost je mnogo određeniji pojam i odosi se na sposobnost preduzeća da što delotvornije iskoristi resuse, tako što će ostvariti što veće rezultate po jedinci uložjenih resursa ili tako što će određene rezultate ostvariti sa što manjim ulaganjima.

U nastavku prvog dela, kandidat se osvrće na različite načine merenja efektivnosti i efisnosti. U zavisnosti od toga da li se uspešnost preduzeća meri na osnovu jedne grupe indikatora njegovog poslovanja, ili se izražavanju uspešnosti pristupa obuhvatnije, razlikuju se tradicionalni pristupi i savremeni pristupi izražavanja uspešnosti preduzeća. Osnovna odlika tradicionalnih pristupa je parcijalno merenje uspeha preduzeća i u ovu grupa spadaju pristup ostvarenja ciljeva, pristup sistema resursa i pristup internih procesa. Savremene pristupe odlikuje nastojanje da usešnost poslovanja izraze obuhvatnije i najznačajniji savremeni pristupi su: pristup stejkholdera i pristup konkurentskih vrednosti.

Na kraju prvog dela kandidat određuje faktore od kojih zavisi izbor nekog od više mogućih pristupa merenju uspešnosti poslovanja. U te faktore, pre svega, ubrajaju se: stav rukovodstva preduzeća, karakter ciljeva koje preduzeće nastoji da ostvari i karakteristike okruženja.

Drugi deo teze nosi naslov «Privrede u tranziciji i sektor malih i srednjih preduzeća». U ovom delu razmatraju se osnovne karakteristike privreda u tranziciji i glavni izazovi sa kojima se ove zemalje sreću u svom nastojanju da kreiraju nova radna mesta, povećaju broj novoosnovanih preduzeća i povećaju njihovu konkurentnost, kao i da razviju sistem za podršku razvoju malih i srednjih preduzeća. Ističući da tranzicija nije jednostavan, linearan, jednodimenzionalan napredak neke privrede ka tržišnoj privredi, kandidat navodi da tranzicija pokreće niz pitanja, odnosno dilema. Medju tim pitanjima su: odlika o brzini implementacije institucionalnih promena, redosled reformi u različitim sektorima, njihova veza sa merama upravljanja tražnjom i dubina same tranzicije.

Jedan od ciljeva procesa tranzicije je razvoj sektora malih i srednjih preduzeća. Razvoj sektora malih i srednjih preduzeća motivisan je nizom pozitivnih uticaja koje ovaj sektor ima na razvoj svake privrede, a koji se ogledaju u doprinosu malih i srednjih preduzeća povećanju zaposlenosti, obogaćivanju ponude i diversifikaciji privredne strukture, većoj inovativnosti i sl. U tom smislu u nastavku ovog odeljka drugog dela kandidat analizira karakteristike malih i srednjih preduzeća koje doprinose ostvarivanju pobrojanih pozitivnih efekata. Osim ovih pitanja, u ovom delu se razmatraju i različite karakteristike okruženja od značaja za poslovanje malih i srednjih preduzeća.

Posednji odeljak drugog dela ove magistarske teze posvećen je komparativnoj analizi razvoja privrede i sektora malih i srednjih preduzeća u Srbiji, Makedoniji i Bosni i Hercegovini.

Treći deo ("Fenomen poslovnih inkubatora") posvećen je razmatranju fenomena poslovnih inkubatora, njihovom shvatanju i značaju koji poslovni inkubatori imaju u institucionalnom sistemu za podsticanje razvoja malih i srednjih preduzeća. Razmatranja u ovom odelju započinju kratki prikazom istorijskog razvoja poslovnih inkubatora i prikazom stepena razvijenosti poslovnih inkubatora i njihovom rasprostranjenosti u svetu.

Obzirom na različita shvatanja aktivnosti poslovnih inkubatora postoje različite definicije ovog

fenomena. Zato kandidat navodi i analizira različite definicije poslovnih inkubatora, počev definicije OECD-a, preko definicije Nacionalne američke asocijacije inkubatora, Evropske mreže poslovnih inkubatora, pa sve definicija različitih autora. Posebna pažnja u ovom delu posvećena je analizi procesa inkubacije. Preduzeća u proseku ostaju 2,5 do 3 godine u poslovnom inkubatoru, navodi kandidat, i pri tom prolaze kroz sledeće faze: pred-inkubacioni period registrovanja i osnivanja preduzeća, period razvoja i rasta unutar poslovnog inkubatora i post-inkubacioni period praćenja i podrške preduzećima koja su napustila inkubator.

U nastavku trećeg dela autor razmatra ciljeve poslovnih inkubatora. Najčešće ciljevi poslovnih inkubatora su: transfer tehnologije, samostalnost i ekonomski razvoj. Nakon toga se razmatraju funkcije poslovnih inkubatora po fazama. Za svaku fazu razvoja poslovnih inkubatora (inicijalna faza, faza razvoja poslovanja i faza zrelost) razmatraju se uloge koje imaju različite grupe stejkholdera (kao npr. «stanari» poslovnog inkubatora, sam inkubator i sl.) i način na koje se te uloge menjaju tokom razvoja poslovnog inkubatora.

Kako se poslovni inkubatori osnivaju da svojim «stanarima» pružaju različite usluge i kao se poslovni inkubatori međusobno veoma razlikuju po uslugama koje pružaju, posebnu pažnju u nastavku trećeg dela kandidat posvećuje analizi različitih usluga poslovnih inkubatora, počev od: obezbeđenja poslovnog prostora, obezbeđenja opreme, pružanja različitih stručnih usluga, lakšeg pristupa znanju, uspostavljanje mreže kontakata i usluge vezane za finansiranje. Razmatranja ovih pitanja dobro su potkrepljena iskustvima Evropske Unije, SAD i drugih zemalja u procesu poslovne inkubacije.

Poseban odeljak trećeg dela posvećen je razmatranju razloga za javnu podršku osnivanju i poslovanju poslovnih inkubatora. Motivi za javnu podršku poslovnim inkubatorima su različiti u zavisnosti od aktera koju tu podršku pruža. Tako npr., ističe kandidat, država obezbeđuje subvencije poslovnim inkubatorima jer su oni sredstvo za razvoj lokalne privrede, akademske institucije finansiraju inkubatore jer im oni omogućavaju nove izvore prihoda, lokalne vlasti podržavaju inkubatore jer doprinose lokalnom razvoju. Osnovno opravdanje za podršku poslovnim inkubatorima je otklanjanje nedostataka tržišnog mehanizma, odnosno otklanjanje različitih prepreka sa kojima se sreću preduzetnici prilikom pokretanja novih poslova.

U poslednjem odeljku trećeg dela razmatra se efektivnost i efikasnost poslovnih inkubatora. S tim u vezi se najpre nameće pitanje izbora kriterijuma uspešnosti poslovnih inkubatora. To mogu biti pokazatelji: stopa popunjenosti, broj novih radnih mesta i broj kompanija koje uspešno završavaju inkubaciju; pokazatelji koji mere efektivnosti poslovanja u vezi sa različitim ciljevima kojima teže pojedini inkubatori itd. Posebnu pažnju kandidat posvećuje razmatranju četiri grupe pokazatelja uspešnosti inkubatora: pokazatelji efikasnosti (vreme trajanja inicijalne faze, ukupni investicioni troškovi, finansijski uticaj, troškovi novoosnovanog radnog mesta), iskorišćenja (stopa popunjenosti, stope iskorišćenja usluga poslovnih inkubatora, obrt inkubatora, zadovoljstvo klijenta), efektivnosti (stopa uspešnosti star-up-a, dužina start-up vremena, stopa uspešno završene inkubacije, broj novih radnih mesta) i održivosti (rentabilnost, stopa zadržavanja i sl.).

Četvrti deo nosi naslov «Inkubator centar Niš, PSM Fonadacija Skoplje i BIT Centar» i posvećen je rezultatima konkretnih empirijskih istraživanja tri inkubatora u Srbiji, Makedoniji i BH. U ovom delu je data detaljna deskriptivna analiza Poslovnog inkubator centra u Nišu, Fondacije preduzetnički servisi za mlade u Skoplju i Poslovno- inovaciono tehnološkog centra u Tuzli. Komparativna analiza ova tri inkubatora izvršena je po sledećim elementima: cilj i svrha projekta, infrastruktura, vlasništvo, učesnici i organizacija, ciljevi i ciljne grupe, usluge poslovnih inkubatora, strategija daljeg razvoja, kao i zajednički kontekst tri razmatrana inkubatora.

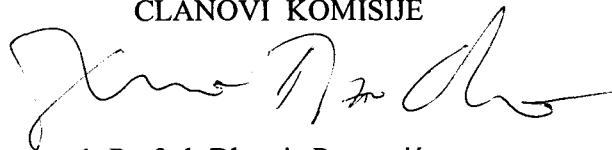
U petom delu, čiji je naslov «Analiza», pokazatelji uspešnosti poslovanja tri analizirana poslovna inkubatora porede se sa kriterijumima postavljenim od strane Cenra za strategije i evaulacione usluge u izveštaju za Evropsku komisiju. Posle opisa primenjene metodologije za svaki od inkubatora procenjuje se njihova uspešnost prema ovoj metodologiji i analiziraju se faktori te uspešnosti.

5. Ostvareni rezultati – Suštinski rezultat ove teze svodi se na rigoroznu i svestranu analizu uloge i značaja poslovnih inkubatora u razvoju malih i srednjih preduzeća, analizu kritičnih faktora efikasnosti i efektivnosti njihovog rada, prikaz relevantnih evropskih iskustava u razvoju poslovnih inkubatora i komparativnoj analizi tri poslovna inkubatora i kritičnih aspekata njihovog razvoja. Za svaki od inkubatora ocenjena je uspešnost njihovog rada u odnosu na referentne vrednosti evropskih inkubatora. Uz to izvršena je analiza najvažnijih činilaca koji objašnjavaju razlike u uspešnosti posmatranih inkubatora. Rad je potvrdio hipotezu da su poslovni inkubatori efikasno i efektivno sredstvo kreiranja novih radnih mesta u zemljamu u tranziciji. Na osnovu svodnih ocena različitih pokazatelja efikasnosti i efektivnosti tri posmatrana inkubatora, rad je potvrdio hipotezu da su efikasnost i efektivnost dva komplementarna koncepta jer su efikasni inkubatori i efektivni u svom radu, i obratno.

6. Zaključak - Polazeći od iznetog možemo konstatovati da je magistarska teza Mile Du Pont "Uporedna analiza efikasnosti i efektivnosti poslovnih inkubatora" u potpunosti ostvarila naučne ciljeve koje je kandidat postavila u prijavi magistarske teze i da teza po svojim rezultatima predstavlja doprinos boljem sagledavanju procesa razvoja preduzetništva kroz razvoj malih i srednjih preduzeća uopšte, kao boljem razumevanju doprinosa poslovnih inkubatora razvoju malih i srednjih preduzeća. U tom smislu ova magistarska teza predstavlja doprinos naučno-stručnoj disciplini Preduzetništvo. Po svojim praktičnim rezultatima ova magistarska teza može doprineti politici podsticanja osnivanja malih preduzeća i tako doprineti razvoju naše privredne prakse. Na osnovu iznetog, predlažemo Nastavno - naučnom veću da prihvati magistarsku tezu **MILE DU PONT** pod naslovom "**UPOREDNA ANALIZA EFIKASNOSTI I EFEKTIVNOSTI POSLOVNIH INKUBATORA**" i odobri njenu javnu odbranu.

U Beogradu, 11. 5. 2010.g.

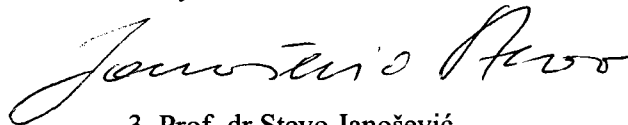
ČLANOVI KOMISIJE

1. Prof. dr Blagoje Paunović

2. Dr. Milorad Filipović, vanr. prof.

3. Prof. dr Stevo Janošević